

ГАЗЭТА БЕЛАРУСАЎ У ВОЛЬНЫМ СЪВЕЦЕ. ЦАНА — PRICE \$1.00

беларус

BIELARUS — BYELORUSSIAN NEWSPAPER IN THE FREE WORLD
POST ADDRESS: BIELARUS, P. O. BOX 109, JAMAICA, N. Y. 11431. Tel: (212) 380-2036

год XXV, № 215

New York, March — Сакавік 1975

Vol. XXV, № 215

БНР і БЭРЛІНСКАЯ КАНФЭРЭНЦЫЯ

(1925 — 1975)

„Вельмі неабходнае дасьледаванье”

Летась у друкарні ЦК Кампартыі Беларусі выйшла кніжка кішэннага фармату на 140 бачыніак. Рэцензуючы гэтае выданье, газета „Звязда” (9 лютага 1975 г.) назвала яго „вельмі неабходным дасьледаваннем”, бо яно „выкырае буржуазных фальсифікатаў гісторыі Камуністычнай партыі Беларусі”. Ход тут пра выданью ў сэрыі „Бібліятэчка газэты „Голос Радзімы”” працу Мікалая Сташкевіча. „Непазбежнае банкротства (Зь гісторыі палітычнага краху нацыяналістычнай партыі у Беларусі. 1917-1925 гг.)”.

Сташкевіч, як бачым, у сваёй працы займаецца пэрыядам 1917-1925 гадоў. Чаму 1917-ты год, кожнаму бадай, ясна: гэта год рэвалюцыі. Але чым важны 1925-ты? Чаму на 24-ты або 26-ты? А затым, што, паводле Сташкевіча, у 1925 годзе Рада БНР, быццам-бы, „прыняла рапланы спыніць барацьбу супраць Савецкай улады” ды прызнала мандату БНР... Цывікевіч, из маючы нікага права гаварыць за Раду Распублікі, Прэзыдыюм якое толькі й мог весьці размову аб мандатах, абяцаў зদаць мандаты, склікаўшы канфэрэнцыю ў Бэрліне” (бб. 11-12).

Канфэрэнцыя адбылася ў Бэрліне затым, што тады Цывікевіч жыў, відаць, там.

Хто браў удзел?

Калі верыць Сташкевічу — „члены ўраду і рады БНР”.

У „Бюлётэні Рады БНР” чытаєм: „Да самага моманту склікання канфэрэнцыі 10 кастрычніка (канфэрэнцыя ў Бэрліне, прыняла рапланы спыніць барацьбу супраць Савецкай улады. Нарада прыняла дэкларацыю, якая прызнала Мінск адзінным цэнтрам нацыяналіст-дзяржаўнага адраджэння Беларусі”. Аб'явіўшы аб роспуску ўраду БНР, удзельнікі нарады такім чынам самі прызналі поўную банкротства Беларускага нацыяналізму. Угад Савецкай Беларусі гуманізм (?!) — Я. З.) аднёсся да тых, хто адмовіўся ад барацьбы супраць Савецкай улады. Многія эмігранты вярнуліся ў БССР”.

Сташкевіч, які часта спасылаецца ў сваёй працы, — каб захаваць наўковападобнасць „дасьледавання” — на розныя друкаваныя ў архіўных крыніцах, у сваім цверджанні пра Бэрлінскую нараду нікіх спасылак няробіць. Дык зробім гэта мы за яго, каб паглядзець, чаго варта пісаныя партыйных гісторыкаў.

У архіве газеты „Беларус” ёсьць пагашы нумар „Бюлётэні Рады Беларускага Народнага Распублікі”, выдаленага ў Празе „на правоах рука-пісу” 19 студзеня 1926 г. Галоўны зъвест „Бюлётэні” — Бэрлінская нарада або, як пра яе часамі кажуць, Бэрлінская Канфэрэнцыя. У матар'ялах „Бюлётэні” — цімала пытлатаў з пэрыядычнага друку: чэскага, лятувіскага, савецкага; пратаколы паселжанія Прэзыдыюму й Ураду БНР: залы Сташкевіч, Пракулевіч, Захарка, Л. Заяц і У. Пракулевіч — апрача Цывікевіча, бывшы сябры Ураду БНР. Перад тым, як ехадзь з Прагі ў Бэрлін, здзелі тэктнічных меркаванняў, яны падаліся ў адстаўку. У „Бюлётэні” паданы тэкст іхнае заявы:

„Старшыня Рады Беларускай Народнай Распублікі П. Крэчэўскаму. „Прыймаючы пад увагу, што пытаныя ліквідаційны ўраду Беларускага Народнага Распублікі можа быць пытлатаўна на павестку дня канфэрэнцыі ў Бэрліне, просьміть пытніцаў. Сташкевіч, нашу адстаўку, каб мець саводнікі руки ў абароне Беларускага Дзяржаўнага нарады ў адстаўку. У 1917 годзе. Дзяржаўны Кантралёр Л. Заяц, Выконк. абав. Міністра Фінансаў В. Захарка, Дзяржаўны Сакратар У. Пракулевіч. — Прага, 3 кастрычніка 1925 г.”. Далей у „Бюлётэні” кажацца: „На заяве рэзалюцыя: Адстаўка пытніца 10 кастрычніка 1925 г. Старшыня П. Крэчэўскі” (б. 13).

„Старшыня Рады Беларускай Народнай Распублікі П. Крэчэўскаму. „Прыймаючы пад увагу, што пытаныя ліквідаційны ўраду Беларускага Народнага Распублікі можа быць пытлатаўна на павестку дня канфэрэнцыі ў Бэрліне, просьміть пытніцаў. Сташкевіч, нашу адстаўку, каб мець саводнікі руки ў абароне Беларускага Дзяржаўнага нарады ў адстаўку. У 1917 годзе. Дзяржаўны Кантралёр Л. Заяц, Выконк. абав. Міністра Фінансаў В. Захарка, Дзяржаўны Сакратар У. Пракулевіч. — Прага, 3 кастрычніка 1925 г.”. Далей у „Бюлётэні” кажацца: „На заяве рэзалюцыя: Адстаўка пытніца 10 кастрычніка 1925 г. Старшыня П. Крэчэўскі” (б. 13).

Якія былі пастановы?

Паводле Сташкевіча: 1. „Рамэнне спыніць барацьбу супраць Савецкай ўлады”; 2. прызнаныне Мінску як „адзінага цэнтра нацыяналіст-дзяржаўнага адраджэння Беларусі”; 3. „роспуск ураду БНР”. Ніякага, аднак, дакументальнага пачышчання сваіх заяваў Сташке-

віч не дае. А вось што кажа пра гэта Пётра Крэчэўскі, Старшыня Рады БНР, той, што найбольш упалаўнаважаны казаць пра гэта і ў сілу свайго становішча, і як гісторычны сьветка. Чытайма ў „Бюлётэні” (б. 14):

„Думка аб спыненіні ўраду падхапілася ў камуністымі, якія начали напіраць на гэтым сэнсе на спрыяющих ім Паслоў Беларускага Пасольскага Клубу ў Варшаве празваршайскіх падпредставітв...”

...

„Два гады рабіліся падкопы пад Беларускую Дзяржаўнасць і спраўнасць ік якія не ўдавалася, бо на варце даручаных яму інтаресаў беларускага народа цвёрда стаяў Прэзыдым Рады...”

...

„Два гады рабіліся падкопы пад Беларускую Дзяржаўнасць і спраўнасць ік якія не ўдавалася, бо на варце даручаных яму інтаресаў беларускага народа цвёрда стаяў Прэзыдым Рады...”

...

„Два гады рабіліся падкопы пад Беларускую Дзяржаўнасць і спраўнасць ік якія не ўдавалася, бо на варце даручаных яму інтаресаў беларускага народа цвёрда стаяў Прэзыдым Рады...”

...

„Два гады рабіліся падкопы пад Беларускую Дзяржаўнасць і спраўнасць ік якія не ўдавалася, бо на варце даручаных яму інтаресаў беларускага народа цвёрда стаяў Прэзыдым Рады...”

...

„Два гады рабіліся падкопы пад Беларускую Дзяржаўнасць і спраўнасць ік якія не ўдавалася, бо на варце даручаных яму інтаресаў беларускага народа цвёрда стаяў Прэзыдым Рады...”

...

„Два гады рабіліся падкопы пад Беларускую Дзяржаўнасць і спраўнасць ік якія не ўдавалася, бо на варце даручаных яму інтаресаў беларускага народа цвёрда стаяў Прэзыдым Рады...”

...

„Два гады рабіліся падкопы пад Беларускую Дзяржаўнасць і спраўнасць ік якія не ўдавалася, бо на варце даручаных яму інтаресаў беларускага народа цвёрда стаяў Прэзыдым Рады...”

...

„Два гады рабіліся падкопы пад Беларускую Дзяржаўнасць і спраўнасць ік якія не ўдавалася, бо на варце даручаных яму інтаресаў беларускага народа цвёрда стаяў Прэзыдым Рады...”

...

„Два гады рабіліся падкопы пад Беларускую Дзяржаўнасць і спраўнасць ік якія не ўдавалася, бо на варце даручаных яму інтаресаў беларускага народа цвёрда стаяў Прэзыдым Рады...”

...

„Два гады рабіліся падкопы пад Беларускую Дзяржаўнасць і спраўнасць ік якія не ўдавалася, бо на варце даручаных яму інтаресаў беларускага народа цвёрда стаяў Прэзыдым Рады...”

...

„Два гады рабіліся падкопы пад Беларускую Дзяржаўнасць і спраўнасць ік якія не ўдавалася, бо на варце даручаных яму інтаресаў беларускага народа цвёрда стаяў Прэзыдым Рады...”

...

„Два гады рабіліся падкопы пад Беларускую Дзяржаўнасць і спраўнасць ік якія не ўдавалася, бо на варце даручаных яму інтаресаў беларускага народа цвёрда стаяў Прэзыдым Рады...”

...

„Два гады рабіліся падкопы пад Беларускую Дзяржаўнасць і спраўнасць ік якія не ўдавалася, бо на варце даручаных яму інтаресаў беларускага народа цвёрда стаяў Прэзыдым Рады...”

...

„Два гады рабіліся падкопы пад Беларускую Дзяржаўнасць і спраўнасць ік якія не ўдавалася, бо на варце даручаных яму інтаресаў беларускага народа цвёрда стаяў Прэзыдым Рады...”

...

„Два гады рабіліся падкопы пад Беларускую Дзяржаўнасць і спраўнасць ік якія не ўдавалася, бо на варце даручаных яму інтаресаў беларускага народа цвёрда стаяў Прэзыдым Рады...”

...

„Два гады рабіліся падкопы пад Беларускую Дзяржаўнасць і спраўнасць ік якія не ўдавалася, бо на варце даручаных яму інтаресаў беларускага народа цвёрда стаяў Прэзыдым Рады...”

...

„Два гады рабіліся падкопы пад Беларускую Дзяржаўнасць і спраўнасць ік якія не ўдавалася, бо на варце даручаных яму інтаресаў беларускага народа цвёрда стаяў Прэзыдым Рады...”

...

„Два гады рабіліся падкопы пад Беларускую Дзяржаўнасць і спраўнасць ік якія не ўдавалася, бо на варце даручаных яму інтаресаў беларускага народа цвёрда стаяў Прэзыдым Рады...”

...

„Два гады рабіліся падкопы пад Беларускую Дзяржаўнасць і спраўнасць ік якія не ўдавалася, бо на варце даручаных яму інтаресаў беларускага народа цвёрда стаяў Прэзыдым Рады...”

...

„Два гады рабіліся падкопы пад Беларускую Дзяржаўнасць і спраўнасць ік якія не ўдавалася, бо на варце даручаных яму інтаресаў беларускага народа цвёрда стаяў Прэзыдым Рады...”

...

„Два гады рабіліся падкопы пад Беларускую Дзяржаўнасць і спраўнасць ік якія не ўдавалася, бо на варце даручаных яму інтаресаў беларускага народа цвёрда стаяў Прэзыдым Рады...”

...

„Два гады рабіліся падкопы пад Беларускую Дзяржаўнасць і спраўнасць ік якія не ўдавалася, бо на варце даручаных яму інтаресаў беларускага народа цвёрда стаяў Прэзыдым Рады...”

...

„Два гады рабіліся падкопы пад Беларускую Дзяржаўнасць і спраўнасць ік якія не ўдавалася, бо на варце даручаных яму інтаресаў беларускага народа цвёрда стаяў Прэзыдым Рады...”

...

„Два гады рабіліся падкопы пад Беларускую Дзяржаўнасць і спраўнасць ік якія не ўдавалася, бо на варце даручаных яму інтаресаў беларускага народа цвёрда стаяў Прэзыдым Рады...”

...

„Два гады рабіліся падкопы пад Беларускую Дзяржаўнасць і спраўнасць ік якія не ўдавалася, бо на варце даручаных яму інтаресаў беларус

BIELARUS

Byelorussian Newspaper in the Free World

Published monthly by

BYELORUSSIAN-AMERICAN ASSOCIATION, Inc.

Subscription \$10.00 yearly.

,БЕЛАРУС” — Газета Беларусай у Вольным Съвеце.

Выходзіць месячна.

Выдае: Беларуска-Амэрыканскэе Задзіночанье.

Выпіска з перасылкай — 10.00 да. год.

Незамоўленыя рукапісы назад не звязтаюцца.

Артыкулы, падпісаныя прозвішчам аўтара, могуць выражальцца пагляды, зь якімі Рэдакцыя не згаджаецца.

НОВАЯ АПОВЕСЬЦЬ ВАСИЛЯ БЫКАВА „ВОУЧАЯ ЗГРАЯ”

Свае 50-я ўгодкі адзначаюць Васіль Быкаў новай аповесці на тэму партызанскае вайны на Беларусі „Воўчая зграя”, што звязалася ў лёташнім ліпенскім нумары часопісу „Маладосьць”. Адразу пасыляўнага звязалася ў друку студыя „Беларусьфільм” пачала яе экранізаўць, прысыцці ў будучы масцакі фільм паводле гэтае аповесці 30-м ўгодкам перамогі над фашыстасцю Нямеччынай. Гэта съветчыць пра тое, што аповесць „Воўчая зграя” вызначана партызанскімі дзеянікамі поўнасцю сугучнай партызанскай ацэне партызанскае руху на Беларусі.

Але калі ўглыбіцца ў ідэйны змест аповесці, асабліва ў ейны глыбокі падткст, а таксама ў лёгіку паказаных у ёй падзеяў, дык ажашца, што гэта аповесць штогайменш не ўнутральна, а на сугучнай тэнзіі ацэне. Патрабаваныя партызанскія аснованыя партызанскае руху як выяву бяспрыкладнага савецкага партызанству ў бязмежнай адданасці беларускага народу ідэям камунізму, што быццам стыхійна паднялі беларускі народ на актыўнае змаганье супраць ворага за справу камунізму, у аповесці „Воўчая зграя” ніямаў ж заваду.

Затое ёнцы у аповесці гэраізм іншае, вышэйшае катэгорыі, гэраізм не савецкі, а нацыянальны й агульналюдзкі ў арганічным сваім спалучэнні ў прыдактаваны прыроджаным беларускаму народу глыбокім пачуццём чалавечнасці й чалавекалюбасці. Не дарма-ж галоўных гэроў аповесці — беларускіх сялян у партызанскіх радах Ляўчукай Грыбаеда надзяліў пісьменнік бацькоўскіх пісьменнікаў пакладзены галоўны націск на іншы аспект вайны. Аспектам гэтym найбольш блізкая йкроўна для беларускіх пісьменнікаў звяза навымоўных мукай і бяспрыкладнага пакутніцтва беларускага народу, жахлівы трагізм ягонае долі, спрычынены партызанскае вайны на Беларусі, таксама чыста нацыянальная. Замік дырэктыўна патрабаванага давання ў творах пра вайну пяршынства й перавага гэраічнага аспекту вайны, у аповесці „Воўчая зграя”, як і ў ранейшых аповесцях Васіля Быкаў і ў лепшых творах пра вайну іншых беларускіх пісьменнікаў, пакладзены галоўны націск на іншы аспект вайны. Аспектам гэтym найбольш блізкая йкроўна для беларускіх пісьменнікаў звяза навымоўных мукай і бяспрыкладнага пакутніцтва беларускага народу, жахлівы трагізм ягонае долі, спрычынены партызанскае вайны.

Заблякаваному нямечкім карнікам на ўрочышчы Доўгай Градзе партызанскаму аддзелу неабходна пад прыкрыццем ночы з боем выврацца з блякады, а няцажка заняна, але на здолнаму трываму віントуку партызану Ляўчуку даецца загад вывесці з блякады на фурманцы ездавога санчака Грыбаеда піжарную дэсантніцу - рапыстыкі Клаву Шарохіну ў съмяротна раненага дэсантніка Щіханава. У часе гэтых уцёкаў усе ў нязычайна трагічных абставінах.

Падобна й Ляўчук далучыўся да партызану ў бязвыхаднай канечнасці. Калі пад Горадній Неміны разблізнулі полк, у якім ваявалі, ён уцёк з акружэння, дабраўся ў родную вёску Курачкі пад Старобінам і памагаў бацьку ў гаспадары. Але неўзабаве гэткіх, як ён, акружэнца пачалі акупацыйныя ўлады выклікаць, каторыя месенія! Ну мужчыны — яшчэ панятна. А то жанчыны, дзяўчата, дзені! Іх, бедных, за што — б'юць, сабакамі цікуюць, паляць? Ды яшчэ з такой любасцю, такай няянівіцьцю!

У беларускай мастацткай прозе мышчэ на чыталі гэцкага жахлівага адлюстравання, гэцкага глыбокага балюлага паказу народнага гора й навымоўнага пакутніцтва ў партызансскую вайну, як у аповесці „Воўчая зграя”. У гэтым дачыненьні аповесці Васіля Быкаў пакідае адлока ззаду таксама выдатны аповесці Івана Пташніка „Тартак” ды нядайную „Хатынскую аповесць” Алесі Адамовіча, у якіх глыбака адлюстраваная народная трагедыя ў партызансской вайне. Паводле глыбіні адлюстравання народнага пакутніцтва з аповесці Васіля Быкаў ў беларускай піесе можа быць пастаўленая побач адно

людзей на вайне, у валовесы ў „Воўчая зграя” раскрыты трагізм людзкай долі хіба на глыбай. Найлепші гэта відаць на прыкладзе Грыбаеда, пра якога аўтар кажа: „Жахаў у гэту вайну хапала, але Грыбаедава гісторыя была асабліва жахлівая. Невядома, ці на тое быў якія прычыны, ці можа проста надарыўся кенскі выпадак, — сапрауды, такі ўжо лёс — але перажыў стары столькі, што не пажадаеш ворагу. І часткава праство дабрату”.

У часе дзея аповесці ездавы санчакі Калістрат Грыбаед меў 45 год, а выглядаў на 60. Пасыля прыходу нямечкай арміі жыў Грыбаед разам зім'ю і прадаваў на сваі гаспадарцы ў лясной беларускай вёсцы Выселках. Адночы да яго прыблізіся чатырох акружэнія ўзім'я палкоўнікі-танкісты і палітруком з просьбай дапамогі. Грыбаед прытуліў іх із звязчай народнай літаратуры — людзкай ханды, а пазней — у выкаланай у блізкім лесе зямлянцы. Нямечкі карнікі, даведаўшыся пра гэта, звязылі ўсю Грыбаедаву сім'ю, а пазней, скапіўшы яго самога, расстrelіў ў патыліцу. Ноччу наткнуўся на яго партызанская разведвіднікі, што ведалі яго раней, і забралі ў атрад, каб назаўтрае пахаваць. Тымчасам, як нічога на быўала, Грыбаед, будучы адно кантужаным, а не забітым, назаўтрае рана, на вялікае зьдзілённе партызанаў, падышоў да партызанскае вогнішча пагроца. Гэта альпініст Грыбаед у партызанах і служыў ездавым санчаком, аж пакуль не заўгінуў у вельмі трагічных абставінах.

Падобна й Ляўчук далучыўся да партызану ў бязвыхаднай канечнасці. Калі пад Горадній Неміны разблізнулі полк, у якім ваявалі, ён уцёк з акружэння, дабраўся ў родную вёску Курачкі пад Старобінам і памагаў бацьку ў гаспадары. Але неўзабаве гэткіх, як ён, акружэнца пачалі акупацыйныя ўлады выклікаць, каторыя месенія! Ну мужчыны — яшчэ панятна. А то жанчыны, дзяўчата, дзені! Іх, бедных, за што — б'юць, сабакамі цікуюць, паляць? Ды яшчэ з такой любасцю, такай няянівіцьцю!

У беларускай мастацткай прозе мышчэ на чыталі гэцкага жахлівага

ДНІ БЕЛАРУСАВЕДНЫХ СТУДЫЯЎ У АТАВЕ

Беларускі Інстытут Навукі й Мастацтваў ў Канадзе ў супрацоўніцтве з Славянскім Аддзелам Атавскага ўніверсітэту ладзіць у Атаве 25, 26 і 27 красавіка сёлета Дні Беларусаведных Студыяў. Тэма студыяў — „Прысутнасць Беларусі на Паўночнаамэрыканскім кантынэнце”.

У праграме: Вечар пазіў Наталіі Арсеньевай з асабістымі удзеламі паэкткі (у пятніцу 25 красавіка з 7-ай гадзінай ўвечары), даклады дасыльникаў і навукоўцаў (субота 26 і нядзеля 27 красавіка). У гэтым самым часе ў Атавскім ўніверсітэце адбудзеца выступаць беларускага народнага мастацтва.

Запрашаем беларускую грамадзтва прыняць удзел у гэтым культурнай маніфестацыі. Дзеля дакладнейшых інфармацый, а таксама замаўленьня пакояў у гатоўлі, просім звоніц пасыла 6-ай гадзінай ўвечары на наступныя нумары: (613) 820-3303 або (613) 389-5061.

Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва
Управа
у Канадзе

СЛУЦКІЯ УГОДКІ У ЛЁНДАНЕ

Урачысты сход Беларусаў Лёндану ў білжайшых аколіцаў, прысьвячаны 54-м угодкам Слуцкага пайдстаныя, адбыўся 30 лістапада, лястэ у залі Беларускай Школы ймаўсі. Кірылы Тураўскага ў Лёндане.

Урачыстыя сходы Беларусаў Лёндану ў білжайшых аколіцаў, прысьвячаны 54-м угодкам Слуцкага пайдстаныя, адбыўся 30 лістапада, лястэ у залі Беларускай Школы ймаўсі. Кірылы Тураўскага ў Лёндане. Урачыстыя сходы Беларусаў Лёндану ў білжайшых аколіцаў, прысьвячаны 54-м угодкам Слуцкага пайдстаныя, адбыўся 30 лістапада, лястэ у залі Беларускай Школы ймаўсі. Кірылы Тураўскага ў Лёндане. Урачыстыя сходы Беларусаў Лёндану ў білжайшых аколіцаў, прысьвячаны 54-м угодкам Слуцкага пайдстаныя, адбыўся 30 лістапада, лястэ у залі Беларускай Школы ймаўсі. Кірылы Тураўскага ў Лёндане.

Хіна сама дабівалася, каб паслалі яе на Беларусь у якасці партызанскае ханды, не ўяўляючы сабе, якія выпрабаваныя чакаюць яе. У крытычную хвіліну яна кажа Ляўчukу й Грыбаеду:

„Божа! Хіба гэта я думала, што такая вайна. Я-ж сама пайшла, са ма напрасілася. Браць не хацелі, ледзь не па благу ў радыёшколу ўладкоўвалася. Думала.. А тут! Божа, колькі тут гора, колькі крыві і смерці! Як толькі тут лодзіст падзяліўся пачалі акупацыйныя ўлады выклікаць, каторыя месенія! Ну мужчыны — яшчэ панятна. А то жанчыны, дзяўчата, дзені! Іх, бедных, за што — б'юць, сабакамі цікуюць, паляць? Ды яшчэ з такай любасцю, такай няянівіцьцю!”

У беларускай мастацткай прозе мышчэ на чыталі гэцкага жахлівага адлюстравання, гэцкага глыбокага балюлага паказу народнага гора й навымоўнага пакутніцтва ў партызансскую вайну, як у аповесці „Воўчая зграя”. У гэтым дачыненьні аповесці Васіля Быкаў пакідае адлока ззаду таксама выдатны аповесці Івана Пташніка „Тартак” ды нядайную „Хатынскую аповесць” Алесі Адамовіча, у якіх глыбака адлюстраваная народная трагедыя ў партызансской вайне. Паводле глыбіні адлюстравання народнага пакутніцтва з аповесці Васіля Быкаў ў беларускай піесе можа быць пастаўленая побач адно

Ст. Станкевіч

хіна сама дабівалася, каб паслалі яе на Беларусь у якасці партызанскае ханды, не ўяўляючы сабе, якія выпрабаваныя чакаюць яе. У крытычную хвіліну яна кажа Ляўчukу й Грыбаеду:

„Божа! Хіба гэта я думала, што такая вайна. Я-ж сама пайшла, са ма напрасілася. Браць не хацелі, ледзь не па благу ў радыёшколу ўладкоўвалася. Думала.. А тут! Божа, колькі тут гора, колькі крыві і смерці! Як толькі тут лодзіст падзяліўся пачалі акупацыйныя ўлады выклікаць, каторыя месенія! Ну мужчыны — яшчэ панятна. А то жанчыны, дзяўчата, дзені! Іх, бедных, за што — б'юць, сабакамі цікуюць, паляць? Ды яшчэ з такай любасцю, такай няянівіцьцю!”

У беларускай мастацткай прозе мышчэ на чыталі гэцкага жахлівага адлюстравання, гэцкага глыбокага балюлага паказу народнага гора й навымоўнага пакутніцтва ў партызансскую вайну, як у аповесці „Воўчая зграя”. У гэтым дачыненьні аповесці Васіля Быкаў пакідае адлока ззаду таксама выдатны аповесці Івана Пташніка „Тартак” ды нядайную „Хатынскую аповесць” Алесі Адамовіча, у якіх глыбака адлюстраваная народная трагедыя ў партызансской вайне. Паводле глыбіні адлюстравання народнага пакутніцтва з аповесці Васіля Быкаў ў беларускай піесе можа быць пастаўленая побач адно

хіна сама дабівалася, каб паслалі яе на Беларусь у якасці партызанскае ханды, не ўяўляючы сабе, якія выпрабаваныя чакаюць яе. У крытычную хвіліну яна кажа Ляўчukу й Грыбаеду:

„Божа! Хіба гэта я думала, што такая вайна. Я-ж сама пайшла, са ма напрасілася. Браць не хацелі, ледзь не па благу ўрадкоўвалася. Думала.. А тут! Божа, колькі тут гора, колькі крыві і смерці! Як толькі тут лодзіст падзяліўся пачалі акупацыйныя ўлады выклікаць, каторыя месенія! Ну мужчыны — яшчэ панятна. А то жанчыны, дзяўчата, дзені! Іх, бедных, за што — б'юць, сабакамі цікуюць, паляць? Ды яшчэ з такай любасцю, такай няянівіцьцю!”

У беларускай мастацткай прозе мышчэ на чыталі гэцкага жахлівага адлюстравання, гэцкага глыбокага балюлага паказу народнага гора й навымоўнага пакутніцтва ў партызансскую вайну, як у аповесці „Воўчая зграя”. У гэтым дачыненьні аповесці Васіля Быкаў пакідае адлока ззаду таксама выдатны аповесці Івана Пташніка „Тартак” ды

БЕЛАРУСКАЯ СПАДЧЫНА У ЗША: МЭРЫЛЭНД

У жыцьці Амэрыканцаў-Беларусаў штат Мэрылэнд, хоць і нічым асаблівым на вызначаецца, аднак годна рэпрэзэнтуе беларуское імя ў Амерыцы.

Ёсьць у Мэрылендзе, прауда, раўнучы з іншымі, маладая Арганізацыя Беларусаў-Амэрыканцаў штату Мэрылэнд (старшыня сп. Лявон Кавалёў). Вельмі дзеяйная ў акадэмічных колах штату беларуская сэкцыя Усходня-Эўрапейскай Акадэмічнай Асацыяцыі Мэрылэнду, старшынём якое Беларус інж. Васіль Мельяніковіч. Нядайна зарганизавалася ў штаце выдавецка-друкарская спуплка "Belarus — Publishers". Беларусы штату маюць добра га прыяцеля, ведамага журналіста, і аднаго з рэдактараў газеты "Балтымор Сан" Эрла Арента, які часта піша агляды з дзеяйнасці нацыянальных групаштату ѹ палуплярызуе ідэю беларуское незалежнасць, прыкладам, у артыкуле "Few know it Byelorussian Independence Day, March 25, 1974" у "Балтымор Сан". Беларусы маюць таксама вялікага прыяцеля ў васобе Паўла Фенчака, дырктора сяродняшне школы ѹ упілывага підагога ѹ вадзеле асьветы акругі Балтымора, старанынем якога Беларусы заўдзячваюць, што лекцыі беларусаведы чытаюцца ѹ шмат якіх школах штату. Час-часом інфармація пра Беларус звязаўца таксама ѹ вабежніку Фундацыі Згуртаваныя Народаў Балтымому і ѹ розных часапісах каледжай штату. У Мэрылэндзе ёсьць колькі добрых калекцыяў беларускіх кніжак, а ўніверсітэт Джон Гопкінс і Штатавы ўніверсітэт калекцыі беларускіх кніжак разбудоўваюць ужо ад колькіх дзесяткоў гадоў. Мэрылэнд быў адным з першых штатаў Амэрыкі, дзе губернатарамі аўбяшчаліся дзены 25 сакавіка Днём Незалежнасці Беларусі, а штат якія кангрэсмены выступалі ѹ гэты дзень з прамовамі ѹ Палаце Рэпрэзентантатаў у вабароне правоў беларускага народу.

Вяртаючыся крыйу назад у часе, у гады 1927-32, варта адзначыць, што ў Балтыморы быў даволі колькасная група Беларусаў, бывальных грамадаўцаў. Мне давялося гутарыць з адным із засновальнікаў Беларускага зямлятвы ў Балтыморы. Паходзіў ён з Наваградчыны, быў сведамым нацыянальна Беларусам і аж да 1938 году выпісваў пяць экзэмпляраў беларускага газеты з Вільні. Зборкі зямлятвы адпаваліся пераважна ѹ горадзе Балтымору. Зямлятвы разъязжалася ѹ часе дэпэрсы ѹ блізу што ўсе сябры ягоныя пагазыяліцаў.

Аднак ѹ штаце Мэрылэнд ёсьць ішмат чаго болыш цікавага для гісторыі беларускіх іміграцый ў Амэрыцы. Калі мне ѹ канцы 50-х гадоў давялося шмат падарожнічаць і дэ-

талёва пазнаёміцца з гісторычнымі мясцінамі штату, асабліва з мясцінамі парыяду 1800-1900 гадоў, кінулася ѹ вочы значная колькасць, што маглі быць беларускімі, славянскіх прозвышчаў. Асабліва я зідзіўся, калі ѹ вадным манастыры калі гораду Фрыдыгебургу я ўбачыў ікону з Жыровіцай з надпісам: "Zurovice, Alba Ruthenia". Гэта навяло на думку, што ѹ Мэрылэндзе ёсьць бліжэйшая сувязь з Беларусі. Мая думка пачывердзілася, калі я пачаў пераглядаць літаратуру ды некаторыя архіўныя матарыялы.

БЕЛАРУСКАЯ ПРАВІНЦЫЯ

Архіўныя дакументы паказваюць, што ѹ штаце Мэрылэнд пра Беларусь згадвалася ѹжо ў 1803 годзе. Ды на толькі згадвалася. У культурнай гісторыі штату (ды, бадай і пілі Амэрыкі) Беларусь выпала на долю адыграць паважную ролю. Аднак для паўнайшага ўлуплення ѹ зразуменія гэтае падзеі, патрэбна адысць і крыху ѹ бок ад томы. Паняцці Беларусь, Беларуская Правінцыя, горад Полацак і штат беларускіх прозвышчаў у Мэрылэндзе — беспасядрэння звязаныя з гісторыяй і дзеяйнасцю езуіцкага ордэну, асабліва пэрыяду гэтае ордэну цесна перапленае з Беларуссю. Дык дзеяйнасць этага кароткай згадкі пра езуітаў наагул.

Як ведама, пасля забароны рымскім Папам у 1773 годзе езуіцкага ордэну, царыца Кацярына Другага этай забароны на прызнала на тэрыторыі ўсіх Расейскіх імпэрый, у склад якой хутка пасля гэтае згадкіла ўся Беларусь, дзе канцэнтраваліся бадай усе езуіты імпэриі. Ведамыя Кацярыніны слова езуітам: „Вы павінны павінавацца Папу ѹ спраўах дагматычных, а ѹ іншых спраўах — вашым гасударом”. А ў студзені 1774 году Кацярына выдала „Указ”, які забавізваваў езуітаў прадаўжаць іхную культурна-асьветнюю і душпастырскую дзеяйнасць. Відавочна, у гісторыі езуіцкага ордэну гэтае пададна з найцікавейшых і найболыш проблематычных: з аднаго боку, загад Папы — галавы Каталіцкага царства — спыніць дзеяйнасць ордэну, а з другога боку, абавязваючы адміністрацыйныя „указы” Царыцы — галавы Дзяржавы, дзеяйнасць ордэну прадаўжаць.

Ня маючы артыкулу глыбака ўваходзіць у аналіз розных складаных палітычных і царкоўна-дагматычных ходаў і манеўру, што адбыліся ѹ гэуну пару паміж Рымам, царскімі адміністрацірамі і кітагаўнічымі коламі езуітаў на Беларусі, а перадусім айцом Станіславом Чарневічам — рэктарам езуіцкага Акадэміі ѹ Полацку ѹ віц-ві-

IV.
Тымчасам выяснявася з усіх гэтае кампаніі зробленымі на былі. Гэта найлепш пашырэдзілі два мастацкія фільмы на нацыянальныя темы з гісторычнай мінуўшчыны Беларусі, што былі выпушчаныя напачатку і напрыканцы самага гаруэтай кампаніі. Першым з іх быў створаны рэжысёрам Б. Сыцяпанам у 1970 годзе фільм „Я, Францыск Скарнына” паводле сцэнара пасейскага пісменьnika Міколы Садковіча. Пасля кантрольнага прагляду гарата фільму адбылося ѹ Сыцкі кінакрытыкі Саюзу кінаматаграфістів Беларусі ягонае абмеркаванье. Нарада аўтарыгэтна съпльвердзіла, што фільм быў і поўнай мастацкай няўдадаў, і грубым выкрайленыем і сквалышваннем гісторычнай праўды. Мы як прыпамінаем сабе ніводнага падобнага абмеркаванья ні фільму, ні нааѓу амасцакага твору, на якім аўтарыгэтныя знайцу справы гэтае аднаўдзілі ў аўтунімістичнай фільмавой агрунтуванія асуздзілі дзядзіны твора. Адну з прыглыбак вядома асуздзілі ў 1972 годзе паводле аднайменнай памэй Янкі Купалы, аснованай на народнай легенды пра пакрыўдженага ѹ зняваніем князем народнага героя Машку ѹ заславаныя гораду Магілёву. Сцэнар для гэтае фільму, алымісова зрыхтаванага на 90-я ўгодкі ад нараджэння Янкі Купалы, студыя замовіла ў расейскага пісменьnika Юрага Лакербая, а галоўную ролю Кізяя даручыла запрошанаму з Масквы майстру савецкага балету Марысу Ліепа, які, дарэчы, у драматычнай ролі выступаў ў піліўціні. Фільм атрымаўся таксама ніжэй крыйкі. Як съпльвер-

дзі гісторык Мікола Прашковіч у сваёй рабінэзіі гэтае фільму ѹ газэце „Літаратура і Мастацтва”, у фільме поўна бытавых, фальклёрных-этнографічных і гісторычных недакладнасцяў, пралікаў, а то й проста фактічных памылак. У высновах сваёй рабінэзіі Мікола Прашковіч пісаў: „Шычырка-какучы, калі глядзіш фільм, здзіўляецца таксама гэтае звязаныя, нібы, галоўным клопатам Ю. Лакербая і В. Рубінчыка было імкненне як мага далей адысць ад таго, што ведае пра Машку чытам гісторычных і літаратурных крываў”.

Другім нацыянальным фільмам быў гісторычн-легендарны фільм рэжысёра В. Рубінчыка „Магіла Лівія”, створаны ў 1972 годзе паводле аднайменнай памэй Янкі Купалы, аснованай на народнай легенде пра пакрыўдженага ѹ зняваніем князем народнага героя Машку ѹ заславаныя гораду Магілёву. Сцэнар для гэтае фільму, алымісова зрыхтаванага на 90-я ўгодкі ад нараджэння Янкі Купалы, студыя замовіла ў расейскага пісменьника Юрага Лакербая, а галоўную ролю Кізяя даручыла запрошанаму з Масквы майстру савецкага балету Марысу Ліепа, які, дарэчы, у драматычнай ролі выступаў ў піліўціні. Фільм атрымаўся таксама ніжэй крыйкі. Як съпльвер-

акаўшы змушаў студыю „Беларусьфільм” звязаныя з гэтым разам ня можа не зрабіць адпаведных высноваў.

Але хто-ж змушаў студыю „Беларусьфільм” звязаныя з гэтым разам ня можа не зрабіць адпаведных высноваў.

АЙЦЕЦ УЛАДЗІМЕР ТАРАСЭВІЧ АРХІМАНДРЫТАМ

За актыўную працу дзеля хрысціянскага збліжэння й за ўдзел у экуменічным руху, пры супрацоўніцтве а. Янкі Тарасевіча, беларускіх і амэрыканскіх груп, Апостальскі Пасад узнагародзіў а. Уладзіміра Тарасевіча, пастыра Беларускай Царквы Хрыста Збаўцы ѹ Чылаге, годнасцю Архімандрыта. Сталася гэта 21 студзеня сёлета падчас адчыненія Тыдня Малітвы за задзіночаны ўсяго хрысціянства і чалавечтва ѹ вадну сям'ю любові, супакою ўзаемадамагом. Збор гэты меў месца ў манастыры Бэнэдыктынцаў у Ласел калі Чылаге.

У сваім слове Абат манастыра Тамаш Я. Гаўлік падаў да ведама, што раніцай 21 студзеня атрымаў ліст ад беларускага япіскапа Часлава Сіповіча, апостальскага візыту татара для Беларускага каталікоў уходняга абраду, што мае сваю рэзыдэнцыю ѹ Лёндане (Ангельшчына), з матрыйламі Апостольскага Пасаду з радасцю весткай, што а. Уладзімір Тарасевіч удастоены годнасцю Архімандрыта. Из далучнікаў выпікала, што да гэтай пасстановы Апостольскага Пасаду спрычыніліся абмеркаванье і згода Кангрэгациі ўсходніх Цэрквей пад кіраўніцтвам Кардынала Паў-

В. Пануцківіч

Мэрылэнду была канчаткова зацверджана ѹ афільвана з Беларускай Правінцыяй.

Гэта быў вельмі ўрачысты гісторычны акт — у многіх касыццах адбыліся адмысловыя службы. Езуіцкая грамада трохомфала.

Афільванье-ж з Беларускай Правінцыяй азначала ня толькі афіцыйнае прызнаныне ордэну ў Амэрыцы, а й даў прыпльбу сілаві з Полацку, з Беларускай Правінцыяй. І кадры гэтыя Беларусь дала. Ужо праз год амэрыканскія езуіты змаглі адчыніць дзяяйнасць у Беларусі. Біскуп Кароль паразумеўся ѹ гэтай справе з біскупам Леонардам Нілам, і абалыў пастаравілі звязаныца да генэрала ордэну айца Грубера ѹ траўні 1803 году. Часціца адказу доўгі не давялося. Генэрал ордэну гэтую працапанову ахвоту зрады звярнуўся да біскупа Яна Кароля з просьбай дазволу распачаць старанынкабітства ў Беларускіх Біскуп Кароль паразумеўся ѹ гэтай справе з біскупам Леонардам Нілам, і абалыў пастаравілі звязаныца да генэрала ордэну айца Грубера ѹ траўні 1803 году. Часціца адказу доўгі не давялося. Генэрал ордэну гэтую працапанову ахвоту зрады звярнуўся да біскупа Яна Кароля з просьбай дазволу распачаць старанынкабітства ў Беларускіх Біскуп Кароль паразумеўся ѹ гэтай справе з біскупам Леонардам Нілам, і абалыў пастаравілі звязаныца да генэрала ордэну айца Грубера ѹ траўні 1803 году. Часціца адказу доўгі не давялося. Генэрал ордэну гэтую працапанову ахвоту зрады звярнуўся да біскупа Яна Кароля з просьбай дазволу распачаць старанынкабітства ў Беларускіх Біскуп Кароль паразумеўся ѹ гэтай справе з біскупам Леонардам Нілам, і абалыў пастаравілі звязаныца да генэрала ордэну айца Грубера ѹ траўні 1803 году. Часціца адказу доўгі не давялося. Генэрал ордэну гэтую працапанову ахвоту зрады звярнуўся да біскупа Яна Кароля з просьбай дазволу распачаць старанынкабітства ў Беларускіх Біскуп Кароль паразумеўся ѹ гэтай справе з біскупам Леонардам Нілам, і абалыў пастаравілі звязаныца да генэрала ордэну айца Грубера ѹ траўні 1803 году. Часціца адказу доўгі не давялося. Генэрал ордэну гэтую працапанову ахвоту зрады звярнуўся да біскупа Яна Кароля з просьбай дазволу распачаць старанынкабітства ў Беларускіх Біскуп Кароль паразумеўся ѹ гэтай справе з біскупам Леонардам Нілам, і абалыў пастаравілі звязаныца да генэрала ордэну айца Грубера ѹ траўні 1803 году. Часціца адказу доўгі не давялося. Генэрал ордэну гэтую працапанову ахвоту зрады звярнуўся да біскупа Яна Кароля з просьбай дазволу распачаць старанынкабітства ў Беларускіх Біскуп Кароль паразумеўся ѹ гэтай справе з біскупам Леонардам Нілам, і абалыў пастаравілі звязаныца да генэрала ордэну айца Грубера ѹ траўні 1803 году. Часціца адказу доўгі не давялося. Генэрал ордэну гэтую працапанову ахвоту зрады звярнуўся да біскупа Яна Кароля з просьбай дазволу распачаць старанынкабітства ў Беларускіх Біскуп Кароль паразумеўся ѹ гэтай справе з біскупам Леонардам Нілам, і абалыў пастаравілі звязаныца да генэрала ордэну айца Грубера ѹ траўні 1803 году. Часціца адказу доўгі не давялося. Генэрал ордэну гэтую працапанову ахвоту зрады звярнуўся да біскупа Яна Кароля з просьбай дазволу распачаць старанынкабітства ў Беларускіх Біскуп Кароль паразумеўся ѹ гэтай справе з біскупам Леонардам Нілам, і абалыў пастаравілі звязаныца да генэрала ордэну айца Грубера ѹ траўні 1803 году. Часціца адказу доўгі не давялося. Генэрал ордэну гэтую працапанову ахвоту зрады звярнуўся да біскупа Яна Кароля з просьбай дазволу распачаць старанынкабітства ў Беларускіх Біскуп Кароль паразумеўся ѹ гэтай справе з біскупам Леонардам Нілам, і абалыў пастаравілі звязаныца да генэрала ордэну айца Грубера ѹ траўні 1803 году. Часціца адказу доўгі не давялося. Генэрал ордэну гэтую працапанову ахвоту зрады звярнуўся да біскупа Яна Кароля з просьбай дазволу распачаць старанынкабітства ў Беларускі

„ЛЕКЦЫЮ ЛІЧЫЦЬ НЕПАЖАДАНАЙ...”

Менская камсамольская газета „Чырвоная змена” за 5 кастрычніка сёлета выдрукувала невялікую даведку-знаходку, пададзеную да друку Беларускім Тэлеграфным Агенцтвам (БЕЛТА) пад заг. „Лекцыю лічыць непажаданай...”. Ходу ёй пра Максіма Багдановіча. У лістападзе 1916 году Багдановіч зачыт прачытаць лекцыю ў памешкавыні Менскага губэрната на да-звол. Просбася пайшла па бюрактачных інстанцыях: ад губэрната па да веяных уладай, а адтуль у дэпартамэнт паліцыі, і ўрэшце быў вынесены прысуд: „З прычыны паскоднага паштыроньня ў імпэрыі сэларатысціх плынія сядро нацыянальнасці ёй ўзыходзена апошнім часам у тым-же кірунку прапаганды беларускіх нацыяналістых, дазвол лекцыі з матай дзяржайнага парадку з'яўляецца непажаданым”. Адсюль цяпер і загалавак матар’ялу БЕЛТА: „Лекцыю лічыць непажаданай...”

Пра што-ж гэта Максім Багдановіч хадзе казаць у гэней лекцыі? Зь ейнага пляну, пададзенага ў згаданай нататцы, відаць, што гэта меўся быць сысцілы агліяд усея гісторычнага між сабою і бытавымі першаасновамі, і ўпльывамі, што ішлі звонку, і падзеямі далейшага гісторычнага жыцця, яны, натуральна прыйшлі далёка не да адноўковых канчальных вынікаў.

Розынячыся між сабою і бытавымі першаасновамі, і ўпльывамі, што ішлі звонку, і падзеямі далейшага гісторычнага жыцця, яны, натуральна прыйшлі далёка не да адноўковых канчальных вынікаў.

Рэч у тым, што ўжо пад канец 13-га стагодзьдзя (паводле аўтарытэтнага съветчнага праф. Карекага) беларуская народнасць выступае сферамаванай у сваіх асноўных высаах, выперадзіўшы ў гэтым дачыненіі народнасць вялікарускую, якая, гэткім парадкам, не магла ўпльваць на працэс ейнага ўзынінення. Адсутнасць эканамічных клямтраў між імі, геаграфічныя ўмоўы, што ізалявалі Беларусь ад падночна-ўсходніх земляў — усё гэта пакідала ішчэ менш месца для якога-небудзь узаемадзеяння. Урэшце, у тым-же 13-м стагодзьдзі падыймы яны да дзяржайнага раздвоіжжа, што ішчэ выразней адасобніла іх: Беларусь цалком апынялася ў межах Вялікага Княства Літоўскага, а вялікаусці воблашчі згрупавалася вакол Масквы. Ад гэней часу жыццё ў абодвух датзенных народах, як і ўсю гісторычную долю, надоўга трацяць усялякую агульнасць”.

Артыкул Максіма Багдановіча „Беларускае адраджэнне” — гэта скандысаваны, тэзісны, так скажаць, агліяд гісторычнага беларускага культуры. Асабліва цікавы ён насыўленым рэвізіянітамі паняням пэўнай нашай мініўшчыны. Пра гэны перыяд Багдановіч пісаў:

„Абегла выбіраючы й падсумоў-

ваючы факты, што свой агульна-прызнанасці не паддлягаюць аспрачванню, мы пераконваемся, што беларуская культура анік на просты варыянт культуры вялікарускага. Наадварот, у іхнім абліччы пегад намі два самастойныя культурныя комплексы, што ад самога пачатку расцілі ў разыўваліся незалежна аднін аднаго”.

Гэтыя апошнія слова „ад самога пачатку расцілі ў разыўваліся незалежна аднін аднаго” у каментах да кнігі 1968 году рэдакція паясьняе: „У памылковай апачоніі мінулага й шляху гісторычнага развіцця беларускіх і рускіх (гэта і напісаны: „беларускіх і рускіх”) — Я. З.) народу іх культур Багдановіч абавіўся на вядомыя сцьверджаныні Яўхіма Карскага па складнага паштыроньня ў імпэрыі сэларатысціх плынія сядро нацыянальнасці ёй ўзыходзена апошнім часам у тым-же кірунку праф. Карекага, які апісвае пэўнай асноўныя высаах, выперадзіўшы ў гэтым дачыненіі народнасць вялікарускую, якая, гэткім парадкам, не магла ўпльваць на працэс ейнага ўзынінення. Адсутнасць эканамічных клямтраў між імі, геаграфічныя ўмоўы, што ізалявалі Беларусь ад падночна-ўсходніх земляў — усё гэта пакідала ішчэ менш месца для якога-небудзь узаемадзеяння. Урэшце, у тым-же 13-м стагодзьдзі падиймы яны да дзяржайнага раздвоіжжа, што ішчэ выразней адасобніла іх: Беларусь цалком апынялася ў межах Вялікага Княства Літоўскага, а вялікаусці воблашчі згрупавалася вакол Масквы. Ад гэней часу жыццё ў абодвух датзенных народах, як і ўсю гісторычную долю, надоўга трацяць усялякую агульнасць”.

Далей у сваім артыкуле, напісаным у ліпені 1914 году, Максім Багдановіч апісвае перыяд Вялікага Княства Літоўскага, у якім Беларусь цалком апынялася ў межах Вялікага Княства Літоўскага, а вялікаусці воблашчі згрупавалася вакол Масквы. Ад гэней часу жыццё ў абодвух датзенных народах, як і ўсю гісторычную долю, надоўга трацяць усялякую агульнасць”.

Далей у сваім артыкуле, напісаным у ліпені 1914 году, Максім Багдановіч апісвае перыяд Вялікага Княства Літоўскага, у якім Беларусь цалком апынялася ў межах Вялікага Княства Літоўскага, а вялікаусці воблашчі згрупавалася вакол Масквы. Ад гэней часу жыццё ў абодвух датзенных народах, як і ўсю гісторычную долю, надоўга трацяць усялякую агульнасць”.

Далей у сваім артыкуле, напісаным у ліпені 1914 году, Максім Багдановіч апісвае перыяд Вялікага Княства Літоўскага, у якім Беларусь цалком апынялася ў межах Вялікага Княства Літоўскага, а вялікаусці воблашчі згрупавалася вакол Масквы. Ад гэней часу жыццё ў абодвух датзенных народах, як і ўсю гісторычную долю, надоўга трацяць усялякую агульнасць”.

Далей у сваім артыкуле, напісаным у ліпені 1914 году, Максім Багдановіч апісвае перыяд Вялікага Княства Літоўскага, у якім Беларусь цалком апынялася ў межах Вялікага Княства Літоўскага, а вялікаусці воблашчі згрупавалася вакол Масквы. Ад гэней часу жыццё ў абодвух датзенных народах, як і ўсю гісторычную долю, надоўга трацяць усялякую агульнасць”.

Далей у сваім артыкуле, напісаным у ліпені 1914 году, Максім Багдановіч апісвае перыяд Вялікага Княства Літоўскага, у якім Беларусь цалком апынялася ў межах Вялікага Княства Літоўскага, а вялікаусці воблашчі згрупавалася вакол Масквы. Ад гэней часу жыццё ў абодвух датзенных народах, як і ўсю гісторычную долю, надоўга трацяць усялякую агульнасць”.

Далей у сваім артыкуле, напісаным у ліпені 1914 году, Максім Багдановіч апісвае перыяд Вялікага Княства Літоўскага, у якім Беларусь цалком апынялася ў межах Вялікага Княства Літоўскага, а вялікаусці воблашчі згрупавалася вакол Масквы. Ад гэней часу жыццё ў абодвух датзенных народах, як і ўсю гісторычную долю, надоўга трацяць усялякую агульнасць”.

Далей у сваім артыкуле, напісаным у ліпені 1914 году, Максім Багдановіч апісвае перыяд Вялікага Княства Літоўскага, у якім Беларусь цалком апынялася ў межах Вялікага Княства Літоўскага, а вялікаусці воблашчі згрупавалася вакол Масквы. Ад гэней часу жыццё ў абодвух датзенных народах, як і ўсю гісторычную долю, надоўга трацяць усялякую агульнасць”.

Далей у сваім артыкуле, напісаным у ліпені 1914 году, Максім Багдановіч апісвае перыяд Вялікага Княства Літоўскага, у якім Беларусь цалком апынялася ў межах Вялікага Княства Літоўскага, а вялікаусці воблашчі згрупавалася вакол Масквы. Ад гэней часу жыццё ў абодвух датзенных народах, як і ўсю гісторычную долю, надоўга трацяць усялякую агульнасць”.

Далей у сваім артыкуле, напісаным у ліпені 1914 году, Максім Багдановіч апісвае перыяд Вялікага Княства Літоўскага, у якім Беларусь цалком апынялася ў межах Вялікага Княства Літоўскага, а вялікаусці воблашчі згрупавалася вакол Масквы. Ад гэней часу жыццё ў абодвух датзенных народах, як і ўсю гісторычную долю, надоўга трацяць усялякую агульнасць”.

Далей у сваім артыкуле, напісаным у ліпені 1914 году, Максім Багдановіч апісвае перыяд Вялікага Княства Літоўскага, у якім Беларусь цалком апынялася ў межах Вялікага Княства Літоўскага, а вялікаусці воблашчі згрупавалася вакол Масквы. Ад гэней часу жыццё ў абодвух датзенных народах, як і ўсю гісторычную долю, надоўга трацяць усялякую агульнасць”.

Далей у сваім артыкуле, напісаным у ліпені 1914 году, Максім Багдановіч апісвае перыяд Вялікага Княства Літоўскага, у якім Беларусь цалком апынялася ў межах Вялікага Княства Літоўскага, а вялікаусці воблашчі згрупавалася вакол Масквы. Ад гэней часу жыццё ў абодвух датзенных народах, як і ўсю гісторычную долю, надоўга трацяць усялякую агульнасць”.

Далей у сваім артыкуле, напісаным у ліпені 1914 году, Максім Багдановіч апісвае перыяд Вялікага Княства Літоўскага, у якім Беларусь цалком апынялася ў межах Вялікага Княства Літоўскага, а вялікаусці воблашчі згрупавалася вакол Масквы. Ад гэней часу жыццё ў абодвух датзенных народах, як і ўсю гісторычную долю, надоўга трацяць усялякую агульнасць”.

Далей у сваім артыкуле, напісаным у ліпені 1914 году, Максім Багдановіч апісвае перыяд Вялікага Княства Літоўскага, у якім Беларусь цалком апынялася ў межах Вялікага Княства Літоўскага, а вялікаусці воблашчі згрупавалася вакол Масквы. Ад гэней часу жыццё ў абодвух датзенных народах, як і ўсю гісторычную долю, надоўга трацяць усялякую агульнасць”.

Далей у сваім артыкуле, напісаным у ліпені 1914 году, Максім Багдановіч апісвае перыяд Вялікага Княства Літоўскага, у якім Беларусь цалком апынялася ў межах Вялікага Княства Літоўскага, а вялікаусці воблашчі згрупавалася вакол Масквы. Ад гэней часу жыццё ў абодвух датзенных народах, як і ўсю гісторычную долю, надоўга трацяць усялякую агульнасць”.

Далей у сваім артыкуле, напісаным у ліпені 1914 году, Максім Багдановіч апісвае перыяд Вялікага Княства Літоўскага, у якім Беларусь цалком апынялася ў межах Вялікага Княства Літоўскага, а вялікаусці воблашчі згрупавалася вакол Масквы. Ад гэней часу жыццё ў абодвух датзенных народах, як і ўсю гісторычную долю, надоўга трацяць усялякую агульнасць”.

Далей у сваім артыкуле, напісаным у ліпені 1914 году, Максім Багдановіч апісвае перыяд Вялікага Княства Літоўскага, у якім Беларусь цалком апынялася ў межах Вялікага Княства Літоўскага, а вялікаусці воблашчі згрупавалася вакол Масквы. Ад гэней часу жыццё ў абодвух датзенных народах, як і ўсю гісторычную долю, надоўга трацяць усялякую агульнасць”.

Далей у сваім артыкуле, напісаным у ліпені 1914 году, Максім Багдановіч апісвае перыяд Вялікага Княства Літоўскага, у якім Беларусь цалком апынялася ў межах Вялікага Княства Літоўскага, а вялікаусці воблашчі згрупавалася вакол Масквы. Ад гэней часу жыццё ў абодвух датзенных народах, як і ўсю гісторычную долю, надоўга трацяць усялякую агульнасць”.

Далей у сваім артыкуле, напісаным у ліпені 1914 году, Максім Багдановіч апісвае перыяд Вялікага Княства Літоўскага, у якім Беларусь цалком апынялася ў межах Вялікага Княства Літоўскага, а вялікаусці воблашчі згрупавалася вакол Масквы. Ад гэней часу жыццё ў абодвух датзенных народах, як і ўсю гісторычную долю, надоўга трацяць усялякую агульнасць”.

Далей у сваім артыкуле, напісаным у ліпені 1914 году, Максім Багдановіч апісвае перыяд Вялікага Княства Літоўскага, у якім Беларусь цалком апынялася ў межах Вялікага Княства Літоўскага, а вялікаусці воблашчі згрупавалася вакол Масквы. Ад гэней часу жыццё ў абодвух датзенных народах, як і ўсю гісторычную долю, надоўга трацяць усялякую агульнасць”.

Далей у сваім артыкуле, напісаным у ліпені 1914 году, Максім Багдановіч апісвае перыяд Вялікага Княства Літоўскага, у якім Беларусь цалком апынялася ў межах Вялікага Княства Літоўскага, а вялікаусці воблашчі згрупавалася вакол Масквы. Ад гэней часу жыццё ў абодвух датзенных народах, як і ўсю гісторычную долю, надоўга трацяць усялякую агульнасць”.

Далей у сваім артыкуле, напісаным у ліпені 1914 году, Максім Багдановіч апісвае перыяд Вялікага Княства Літоўскага, у якім Беларусь цалком апынялася ў межах Вялікага Княства Літоўскага, а вялікаусці воблашчі згрупавалася вакол Масквы. Ад гэней часу жыццё ў абодвух датзенных народах, як і ўсю гісторычную долю, надоўга трацяць усялякую агульнасць”.

Далей у сваім артыкуле, напісаным у ліпені 1914 году, Максім Багдановіч апісвае перыяд Вялікага Княства Літоўскага, у якім Беларусь цалком апынялася ў межах Вялікага Княства Літоўскага, а вялікаусці воблашчі згрупавалася вакол Масквы. Ад гэней часу ж